

DANS TİYATROSU VE TOPLUM

Gönderen : CukurovaSanatAtolyesi - 22/02/2009 06:13

“Gerçek sanat kökü gerçek yaşam toprağından! ”

Bu söze hepimiz aşınayızdır ancak dans sahne sanatında cümlelerin içeriğini tam olarak hayata geçirebilen koreograf ve dansçılar azınlıktadır. Modern dansın önde giden figürlerinden Charles Weidman sahne terimleriyle bu sözü şöyle açıklar:

<http://www.residance.net/images/fbfiles/images/dilay.JPG>“İlüzyon, gerçekliğin yanlış bir yorumu, bir aldatmaca değildir. Seyircinin sanatçıdan beklediği yansıma aslında, kendi gerçekliği, kendi etrafındaki dünyanın görüntüsü, kendi korkusu, umudu ve acısıdır.” Tam bu noktada, dansın mihenk taşı dansçı ve koreograf bir zorlukla yüz yüzedir. Sahnede bireyselleşen, ben olgusuyla dans eden dansçı toplumsal gerçeklik için caba sarf edebilir mi? Kaygısı olan dans performansını, dansçı ne kadar yansıtabilir? Bu soruların altyapısına geçmeden, dansın kısaca bir tarihine bakalım...

Dansın Tarihi Serüveni

Sözsüz hareket sanatı olması ve böylelikle maddi bulgularda yer almaması sebebiyle, dansın ortaya çıkış ve insan kültürüne katılma tarihi bilinmemektedir. Ancak ilkel topluluklarda dans kesinlikle sosyal kutlamalarda, dini ritüellerde ve törenlerde önemli bir rol almıştır. Yerleşik hayat düzeninde, tarımla uğraşan topluluklarda yağmur isteği, hasat kutlaması türünden törenlerde de dans ile karşılaşırız. Arkeoloji dansın izlerine, 9.000 yaşında olan Bhimbetka Kaya Sığınakları'ndaki dans figürleri içeren resimlerde ve Mısır'daki mezar resimlerinde rastlıyor. Eski uygarlıklarda, dansın gelişme dönemleri efsane anlatan performanslara ve nadiren kadın, erkek cinsel temalarına dayanır. Yazılı dillerden önce dans bu tür hikayeleri nesillere aktarmada etkin bir rol oynamıştır. Ayrıca, zaman içinde sağlık ve şifa ritüellerinde de dans kullanılmıştır ki bu ritüeller Brezilya Kalahari Çölü'nde sürmektedir. Ritüeller ve etnik törenler modern dansın yavaşça temellerini oluşturmuştur. Örneğin, Sri Lanka dansları Aborjinlerin YingYang mozağine dayanır. Ki burada artık zil ile ritim kullanılmaya başlanmaktadır. Ritim ve dans birleşerek etnik, geleneksel efsaneler aktarılmaya başlanmıştır. Avrupa kültüründe ise ilk Homeros ile danstan bahsedilir. İlyada'da “khoreia” , yani koro dairesel dans anlamına gelen sözcükle danstan söz edilmiştir. Yunan kültüründe ayrıca farklı hisleri yansıtmak için de dans bir araç olmuştur. Örneğin, suçluları cezalandıran tanrıçalar anlamına gelen “Fury”ler dansları ile insanlara kanunu hatırlatır ve kendilerini izleyenleri dehşete düşürürlerdi. Aristo da şiirin yanında danstan mimik ve ritmin birleşimi olarak bahsetmiştir. Ortaçağ boyunca gelişmesini sürdüren dans, dinsel niteliklerinden yavaş yavaş sıyrıldı. Başlıca sahne gösterisi haline geldi. Parmak ucunda dans, bir sanat dalı olarak Rönesans'ta sahneye çıkmıştır 16. yüzyılda Fransa ve İtalya'da besteciler, sadece dans için yapıtlar bestelemeye başladı. 19. Yüzyılda aristokrasi ile dans biçim değiştirmeye başladı. Farklı ülkelerin farklı özgün dansları ortaya çıktı. Modern dans ise Ruth St Denis, Isadora Duncan gibi isimlerle 20. Yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. 1960larda çıkan Postmodernizm dalgası ile Modern Dans farklı türlere ayrıldı. Güncelimize dönersek, yukarıdaki soruların yanıtını bulmak zor değildir. Dünya düzeni karmaşık, savaş ve insan iç içe, politik arena hilkat garibesi, arenanın içinde insan çırılçıplak olsa da, temelde sanatçı, özelde dansçı ve koreograf son yüzyılın hastalığı bireyselleşme, soyutlanma esaretinde... Dansın fiziksel aracı insan bedeni olduğundan da, dansın özne ve nesnesini maalesef birey oluşturmaktadır. Bireysel devinimler, içsel gelgitler mutlaka sahnenin bir parçasıdır, ancak bu durumu gerçek yaşam koşullarından bağımsız düşünemeyiz. Bu tür yansıma zorluklarına karşı tiyatral dans dünyasında farklı tepkiler ve düşünceler ortaya çıkmıştır. Araç olarak Alexander Tekniği, Cunnigham Tekniği, Empvizasyon (doğaçlama), Kinestetik, Jose Limon(Humpfrey-Weidman)Tekniği(bkz wikipedia web) gibi kaynağını koreograflardan alan çeşitli yollar kullanılmıştır. Bunlar, teorik ve teknik açıdan dans için gerekli öğelerdir. Ancak sanatın hiçbir alanında, biçim monarşisi ile gerçek sanata ulaşılamaz. Biçim ve içerik çelişkiye düşmeden, biçim içeriğin hizmetkârı olduğu sürece sağlam eserler ortaya çıkabilir. Sanat özellikle dans gibi sözsüz sanatlar görecedir, yorum açısından bir sınırlamada bulunmak mümkün değildir. Bakınız, bu konumda gerçekçi dans tiyatrolarında ve genel anlamda tiyatrodada da, sahnede estetik var olmak zorundadır. Ki dört ayaklı atalarımızdan bu yana, oyun ve estetik kalıtımsal olarak

biyolojimizde hayatımızda bulunmaktadır(1). Dans, sanat, estetik öğeleri hayvan ve insanlarda evrimsel süreç içinde kalıtımla devralınmış, değişime uğramıştır. Ancak elbette ki odağımız doğa estetiği değil, eğitimle kazanılmış sanatsal estetik... Dans ve tiyatroya dönecek olursak, toplumsal metinler, epik çalışmalar yanlış algılanmakta ve estetikten uzak, yazık ki gerçekçi kanatta gerçekçi oyunu yanlış algılatan her şeyi olduğu gibi sahneye koyan oyunlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, insanlar arasındaki sınıf kavramını eleştirmek, dans tiyatro oyunumuzun hedef mesajını oluştursun. Bunun için, toplumun katmanlaşmasına dair eleştirel oyun metninden diyaloglar, monologlar geçebilir, yergi taşıyan sözler söylenebilir, mizahi kavramlarla süslenmiş replikler kullanılabilir. Bir de, farklı açıdan düşünelim; maskeli ve takım elbiseli bir 'erkek' dansçı, gücü simgeleyen, avcı nitelikte ayak sesleriyle ve estetik ancak derdi olan figürlerle sahnede dolaşmakta... Öbür yandan, etrafında olup biteni fark etmeyen, mutluluğu ve düzeni simgeleyerek dans eden 'kadın' oyuncunun salınımı ile sahne süslenmekte... Maskeli, takım elbiseli dansçının bir sandalye üzerine çıkıp ihtişamını sergilemesini ve kadın dansçının bunu izlemesini hayal edin... Kısa bir es* ve hızlanan, telaşlı adımlarla maskeli dansçının kadın dansçının üzerine sandalyesi ile oturup dansını kısıtladığını düşünün. Ve çırpınış! Dans, Tiyatro, Estetik ve Toplum sizce de uyum içinde birleşmiyor mu? Ya ilgi ve kalıcılık kavramı ikinci örnekte daha etkili değil mi? Ayrı bir husus olarak, elbette, toplum, sanat ve estetik konusu bir örnekle tamamen açıklanamaz. Sonuçta, toplumsal olgular bir sanat aracı ile yansıtılacaksa estetik, sahneden kopamaz. Aksi halde eser bir söyleşi, düz yazı okuma, ya da devinim halinde olmaktan öteye geçmez.

Hollanda Dans Tiyatrosu (Nederlands Dans Theater-NDT)

Şimdi ise, ilintili olarak, başarılı bulduğum Hollanda Dans Tiyatrosu'ndan(NDT) bahsetmek istiyorum. Hollanda Dans Tiyatrosu NDT I, NDT II, NDT III olarak yas gruplarına göre topluluklar oluşturmuştur. Jigi Kylian, Johan Inger ve Ohad Naharin adlı üç koreografla çalışan gruplar, yukarıda bahsi geçen bireyselleşme gibi sorunları performanslarında fazlasıyla barındırmaktadır. Performanslar, seyirciyi görsel anlamda tatmin ederken, içerik olarak bozguna uğratmaktadır. Dansçı bireysellikten, fiziki gösterişten haz alırken, seyirci de bu sınırdan kalmakta...

Ohad Naharin'den "Eksi 16"(Minus 16)

İsraili koreograf Ohad Naharin'in performans çalışması "Eksi 16" bazı sanatçıların eski çalışmalarından alınmış bir kolaj eserdir. Kolaj eser sunmanın zorluğu bu performansla yansımıştır. Latin salon dansları ile başlayan performans, geleneksel İsrail müziği ile devam ederken tekno ritimler ve ses kayıt sunusuyla bitmektedir. Koreografi devasa tekniklerle hazırlanmış: sandalye dansı ile vücut ritmi, doğaçlama, seyirciyi oyuna katma gibi öğelerle de süslenmiştir. Performans, piramit şeklinde yerçekimi kurallarına karşı duran dansçılarla doruğa ulaşıyor. Bir sahnede, dans eşliğinde bant kaydından dansçının sesini duyuyoruz. Dansçı kendini tanıtıyor, farklı sesler üretiyor. Her şey harika!.. Hayır, değil maalesef. Performans, sosyal içerikten yoksun, dansçıların mükemmel görünümünden başka bir şey vermiyor seyirciye. Performans biçimce o kadar kusursuz ki dansçılar da sahnede toplumu, insanı hissetmeden, dansın mükemmelliğine kapılmışça bireysel ispat hazzıyla hareket ediyorlar. Yazılanların çekirdeğini oluşturan toplum ve sanat ayrı düşünülemez zira. Kaygımız dans figür sanatı ise eser olumlu derecede karşılanabilir. Ancak Dans Tiyatrosu başka bir olgudur. Dans ve koreografi alanında toplumsal kaygılarla bezenmiş eser hedef kitlenin kendi yansımalarını gördüğü eserdir. Acı, sefalet, savaş, politika kasıt alınan yegâne öğeler değildir, insanlar arasındaki aşk, hoşgörü, kavga temaları da esere katılabilen değerlerdir... ..

Kısa bir es ve dans edemeyen, çırpınan kadın sandalyenin altından kurtulur, sandalyeye oturarak teşekkürlerini sunar, sahne kararır...

Dilay YATKIN

ÇSA, 2009

*Duraklama, sessizlik anlamına gelen bir terim.

Yararlanılan Kaynaklar

(1)Darwin, C, Seksüel Secme / Daniel, Yvonne, Dancing Wisdom / Contemporary Dance, Wikipedia / Dance Theatre Journal / Nathalie Comte. "Europe, 1450 to 1789: Encyclopedia of the Early Modern World".

Fotograf:Aykut Unlupinar/Adana/CSA

Dansci: Dilay Yatkin/Adana/CSA

www.cukurovasanat.blogspot.com

=====

Cvp:DANS TİYATROSU VE TOPLUM

Gönderen : residanceadmin - 22/02/2009 06:20

merhaba, yazı için teşekkürler. yazınızı Yazı-Yorum bölümünde de paylaşabilirsiniz.
<http://residance.net/multimedya/yazi-yorum.html>

=====